

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

МАКАРУК ОЛЬГА ЛЮБОМИРІВНА

УДК 378:37.091.321-047:005.342-053.5

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ
ПІДПРИЄМЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ
ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Івано-Франківськ – 2023

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Потапчук Тетяна Володимирівна,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
професор кафедри теорії та методики дошкільної
і спеціальної освіти, м. Івано-Франківськ

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Пріма Раїса Миколаївна,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
завідувач кафедри теорії і
методики початкової освіти, м. Луцьк

доктор педагогічних наук, професор
Біда Олена Анатоліївна,
Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II,
завідувач кафедри педагогіки, психології,
початкової, дошкільної освіти та управління закладами
освіти, м. Берегово

Захист відбудеться «25» травня 2023 р. об 11.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 20.051.01 Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за адресою: Івано-Франківськ, вул. Чорновола, 88, Науковий парк “Прикарпатський університет”.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за адресою: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Т. Шевченка, 79.

Автореферат розісланий «24» квітня 2023 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. П. Цюняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інтеграція України до європейського освітнього простору, проведення реформ, обумовлених цивілізаційними і соціально-економічними змінами у світі, модернізація системи вищої і фахової передвищої освіти висувають нові вимоги до рівня професійної компетентності педагога.

Сучасний учитель, керуючись нормативно-правовими документами (Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016); «Ключові компетентності для навчання упродовж життя (Європейські орієнтири)» (2018), сприятиме розвитку здібностей дітей, формуванню у них підприємливості як уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення власного соціального статусу та добробуту, розвитку суспільства і держави; як здатність до підприємницького ризику.

Упровадження освітньої стратегії Нової української школи (НУШ) передбачає виховання громадянина, який є особистістю, патріотом та інноватором. Підприємливість та фінансова грамотність як ключова компетентність НУШ є однією з наскрізних ліній навчальних предметів, що окреслює ініціативність, спроможність використовувати можливості та реалізовувати ідеї, створювати цінності для інших у будь-якій сфері життєдіяльності; здатність до активної участі в житті суспільства, керування власним життям і кар'єрою; уміння розв'язувати проблеми; готовність брати відповідальність за прийняті рішення; здатність працювати в команді для планування і реалізації проєктів, які мають культурну, суспільну або фінансову цінність тощо. У розробленому Міністерством освіти і науки України проєкті Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2020) та «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2020) виокремлено підприємницьку компетентність як загальну, що забезпечує здатність до творчого пошуку й реалізації нових ідей, до самопрезентації та результатів професійної діяльності; здатність до керування власним життям і кар'єрою. Тому виникає потреба у переосмисленні пріоритетних напрямів розвитку фахової передвищої освіти, одним із яких є створення ефективних педагогічних умов для підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу, що здійснює освітню діяльність, пов'язану із здобуттям ступенів молодшого бакалавра та/або бакалавра, проводить прикладні наукові дослідження (Закон «Про вищу освіту» (2014)).

Серед напрямів досліджень проблеми професійної підготовки, що розробляються вітчизняними науковцями, виокремлено: фундаментальні питання теорії професійної освіти (Г. Васянович, В. Кремень, Н. Ничкало, О. Пехота, Т. Потапчук, Р. Пріма, Н. Рідей,

О. Савченко, Л. Хомич, М. Ярмаченко та ін.); деякі аспекти професійної підготовки фахівців у закладах вищої освіти (А. Алексюк, Б. Андрієвський, О. Біда, Н. Бідюк, О. Будник, С. Гончаренко, Н. Кічук, О. Кондур, Г. Михайлишин, Л. Пермінова, В. Семиченко, О. Цюняк, В. Чайка та ін.)

Інтерес викликають праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблематики підприємництва та формування підприємницької компетентності майбутнього педагога: концептуальні засади теорії підприємництва (В. Гартнер, В. Кім, Д. Маклелланд, Ю. Лорд та ін.); теоретичні підходи до формування підприємницької компетентності (О. Земка, В. Майковська та ін.); актуальні питання формування підприємницької компетентності учнівської молоді (М. Бойко, Т. Завгородня, Ю. Кулімова, М. Шимановський та ін.); майбутніх учителів (В. Кравець, М. Ляшенко, О. Семенов та ін.); формування ключової компетентності підприємливості та ініціативності у освітньому процесі закладу загальної середньої освіти (Н. Куриш, І. Пронікова, І. Унгурян та ін.) тощо.

Утім, незважаючи на багатоаспектність досліджень, проблема підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу з урахуванням сучасних викликів потребує подальших наукових розвідок.

Аналіз наукової літератури, вивчення нормативно-правових документів, узагальнення практичного досвіду щодо професійної підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу дозволяють окреслити наявні *суперечності* між:

- зростанням вимог суспільства й НУШ щодо професійної підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів і реальним станом їхньої готовності до практичної педагогічної діяльності;
- об'єктивною потребою в оволодінні студентами фаховими знаннями, вміннями, компетентностями та недосконалістю змісту професійної підготовки майбутніх учителів в освітньому процесі педагогічного коледжу;
- необхідністю створення педагогічних умов для підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів і традиційним навчально-методичним інструментарієм підготовки майбутнього учителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу та необхідністю його модернізації з урахуванням суспільних викликів.

Актуальність проблеми, теоретичне та практичне значення, а також необхідність вирішення окреслених суперечностей зумовили вибір теми дослідження **«Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація підготовлена відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» «Підготовка майбутнього педагога до професійної діяльності в умовах трансформації суспільного устрою та інтегрування України в європейський освітній простір» (державна реєстрація № 0106U009432).

Тему дисертації затверджено вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 09 від 25 квітня 2005 р.), уточнено вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 01 від 02 лютого 2016 р.; протокол № 2 від 26 лютого 2019 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.

Завдання дослідження:

1. Дослідити стан окресленої проблеми у педагогічній теорії та практиці, уточнити сутність основних понять дослідження.
2. Схарактеризувати критеріально-рівневу структуру готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів.
3. Розробити модель підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.
4. Обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність запропонованих педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.
5. Підготувати й упровадити навчально-методичне забезпечення з підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи в освітньому процесі педагогічного коледжу.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.

Для вирішення поставлених завдань у роботі використано такі **методи дослідження:**

теоретичні (аналіз філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури, нормативно-правових документів для вивчення стану означеної проблеми та уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження; узагальнення отриманої

інформації для конкретизації змісту основних понять; класифікація, синтез, порівняння, систематизація, обґрунтування педагогічних умов);

емпіричні: діагностичні (анкетування, опитування, бесіди, тестування, спостереження, метод експертних оцінок і узагальнення незалежних характеристик для вивчення та діагностики рівнів готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу);

педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) для перевірки ефективності розробленої моделі та педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу;

математичної статистики та обробки результатів дослідження (метод статистичної обробки результатів на основі критерію Пірсона для кількісного та якісного аналізу результатів дослідницько-експериментальної роботи, а також для підтвердження вірогідності й надійності отриманих результатів формувального експерименту).

Організація дослідження. Дослідження проводилося упродовж 2016-2022 рр. та охоплювало чотири етапи: організаційно-пошуковий (2016-2019 рр.), констатувальний (2019-2020 рр.), формувальний (2020-2022 рр.) та узагальнюваний (2022 р.).

Експериментальна база досліджень. Програма та організація дослідницько-експериментальної роботи передбачала проведення дослідження, що здійснювалося на базі закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО): Івано-Франківського фахового коледжу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, КЗВО «Луцький педагогічний коледж Волинської обласної ради», Коломийського педагогічного фахового коледжу Івано-Франківської обласної ради, Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу імені А.Ю. Кримського. На різних етапах дослідження експериментом було охоплено 483 майбутніх учителів, 16 викладачів закладів фахової передвищої освіти.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягають у тому, що *вперше*:

– *обґрунтовано* сукупність педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу (актуалізація позитивної мотивації та цілеспрямованості майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів; інтенсифікація освітнього процесу підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через інтегрування змісту навчальних дисциплін; активізація індивідуального досвіду, рефлексії щодо готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через запровадження інтерактивної взаємодії у форматі «викладач–студент–учень») та

експериментальна перевірка ефективності їх упровадження в освітній процес педагогічного коледжу;

розроблено модель підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу, що складається з трьох блоків (методологічно-цільовий, змістово-організаційний, діагностико-результативний);

конкретизовано компоненти (ціле-мотиваційний, змістово-знансвий, діяльнісно-рефлексивний), критерії (мотиваційний, когнітивний, особистісний), показники та рівні (творчий, продуктивний, репродуктивний) готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу;

уточнено сутність основних понять дослідження («підприємливість», «формування підприємливості молодших школярів», «підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів», «готовність майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів»);

удосконалено змістове наповнення і методичний супровід процесу підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу;

подальшого розвитку набули теоретично-методичні й технологічні аспекти професійної підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів на засадах компетентнісного підходу та цифровізації освіти.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні та апробації навчально-методичного посібника «Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів»; навчально-методичних рекомендацій для викладачів; наповненні навчально-методичного забезпечення для підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу (доповнення тем лекційних і практичних занять з курсу «Розвиток творчих здібностей молодших школярів»).

Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами закладів вищої та фахової передвищої освіти для підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів; розроблення навчальних і методичних посібників для майбутніх фахівців зі спеціальності 013 Початкова освіта.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Івано-Франківського фахового коледжу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка №09/03-05/158 від 21.04.2022 р.), Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради (довідка №123 від 06.04.2022 р.), Коломийського педагогічного коледжу Івано-Франківської обласної ради (довідка №41 від

12.04.2022 р.), Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу імені А. Ю. Кримського (довідка №256/01-07/22 від 25.03.2022 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях і семінарах:—*міжнародних* – «Сучасні стратегії педагогічної освіти в контексті розбудови суспільства сталого розвитку та євроінтеграції» (Київ, 2019), «Теоретико-прикладні аспекти сучасної педагогічної науки і освіти: європейський вектор» (Івано-Франківськ, 2019), «Нова стратегія підготовки педагогів: суспільні запити та нові виклики» (Київ, 2021). «Світові виклики в сучасній освіті / World challenges of modern education» (Умань, 2022), «Доступність і неперервність освіти впродовж життя: зарубіжний досвід та національна практика» (Івано-Франківськ, 2022); *усеукраїнських* – «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» (Івано-Франківськ, 2019), «Актуальні проблеми освіти і виховання в умовах євроінтеграційного поступу України» (Рівне, 2022), «Виховання дітей та учнівської молоді в контексті сучасних викликів» (Київ, 2022); *круглих столів* – «Педагогічний поступ» (Луцьк, 2022), «Молодь і освіта в умовах викликів ХХІ століття» (Івано-Франківськ, 2022); *семінарах* – «Інноваційні технології як основа професійного становлення особистості» (Хмельницький, МАУ, 2022), «Актуальні проблеми спеціальної освіти та інклюзивного навчання: підготовка фахівців» (Івано-Франківськ, 2022).

Особистий внесок здобувача. Одержані результати дослідження є авторською розробкою деяких аспектів підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу. У спільній із Т. Потапчук науковій праці «Деякі аспекти щодо характеристики професійного та педагогічного підприємництва вчителя початкової школи» (2022) дисертанткою проаналізовано психолого-педагогічну і навчально-методичну літературу з професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи, здійснено постановку наукової проблеми, а також узагальнено результати дослідження (0,3 д. а.). Ідеї та думки співавтора публікації у матеріалах дисертації не використано.

Публікації. Основний зміст і результати дисертаційної роботи відображено у 15 публікаціях, з яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України та 2 – в іноземних наукових періодичних виданнях (1 – у виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази Web of Science; 1 – у виданні країни ЄС); 7 публікацій, що засвідчують апробацію результатів дослідження у матеріалах конференцій, 1 навчально-методичний посібник.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (267 найменувань, із них 18 – іноземною мовою) та 21 додатка. Загальний обсяг дисертації складає 290 сторінок, основний текст викладено на 180 сторінках. Робота містить 15 таблиць і 8 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; конкретизовано наукову новизну, практичне значення; представлено дані про апробацію й упровадження результатів наукового пошуку; окреслено структуру та обсяг роботи.

У першому розділі **«Теоретичні засади підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу»** проаналізовано стан проблеми підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості учнів у педагогічній теорії та освітній практиці; розкрито сутність понять «підприємливість», «формування підприємливості молодших школярів», «підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів», «готовність майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів»); висвітлено сучасний стан підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.

Наукові розвідки (М. Ляшенко, Н. Куриш, О. Семенов та ін.) дають підстави стверджувати, що проблема підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів розглядається як процес оволодіння ними життєвими компетенціями, загальнонауковими, професійними знаннями й уміннями для успішного здійснення майбутньої професійної діяльності. Результативність цієї діяльності зумовлюється глибоким осмисленням і прийняттям студентами підприємливості як особистісної якості сучасної людини, що орієнтує на постійний пошук нових можливостей, створення та реалізації суб'єктивно нових ідей, технологій та соціальних проєктів, набуття досвіду саморозвитку у визначеному напрямі професійно-педагогічної діяльності.

Результати опрацювання наукових джерел (Ю. Білова, А. Гельбак, Л. Карамушка, С. Лупаренко та ін.) засвідчують, що поняття «підприємливість» є необхідною якістю для фінансово грамотної особистості. Підприємливість характеризується як здатність особи втілювати задуми в життя, що охоплює такі аспекти: креативність, інноваційність і вміння ризикувати, а також планувати заходи і реалізовувати їх. Система роботи з формування підприємливості як базової компетентності молодших школярів передбачає вирішення завдань з розвитку їхнього творчого мислення, специфічних здібностей і вмінь, лідерських якостей, отримання належного досвіду для виявлення винахідливості, ініціативності, наполегливості та навичок раціональної економічної та фінансової поведінки в майбутньому.

Підприємливість як морально-вольова якість особистості, що виявляється в здатності та вмінні швидко знаходити потрібні й оптимальні рішення, використовувати «потрібні дії в потрібний момент» до нових форм відносин і діяльності є актуальним запитом сьогодення, який покликана реалізувати Нова українська школа.

Досліджено сучасний стан підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу через аналіз документації (стандартів, освітньо-професійних програм (ОПП) першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, фахового молодшого бакалавра за спеціальністю 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, навчальних планів, силабусів навчальних дисциплін).

У другому розділі **«Науково-методичне обґрунтування підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу»** представлено структурно-компонентний склад та критеріально-рівневу характеристику готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів; розроблено модель та обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.

Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в педагогічному коледжі розглядається як системний процес, спрямований на спеціально організоване засвоєння студентами теоретичних засад професійної підготовки на основі міждисциплінарної інтеграції знань (психолого-педагогічних, підприємницьких, методичних), умінь і практичних навичок, способів мислення, мотиваційних орієнтирів, підприємницьких якостей і морально-етичних цінностей, необхідних для організації та успішного впровадження професійної діяльності з формування підприємливості учнів початкової школи.

Встановлено, що результатом підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів є готовність до цієї діяльності, яку розуміємо як стійку особистісно-професійну характеристику, що ґрунтується на усвідомленій підприємницькій активності. Виокремлено та схарактеризовано *компоненти (ціле-мотиваційний, змістово-знаннєвий, діяльнісно-рефлексивний), критерії (мотиваційний, когнітивний, особистісний), показники та рівні (репродуктивний, продуктивний, творчий)* готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.

Обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу: актуалізація позитивної мотивації та цілеспрямованості майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів; інтенсифікація освітнього процесу підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через інтеграцію змісту навчальних дисциплін; активізація індивідуального досвіду рефлексії щодо готовності

майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через запровадження інтерактивної взаємодії у форматі «викладач-студент-учень».

Виокремлення *першої педагогічної умови* зумовлено розумінням необхідності забезпечення позитивної мотивації та цілеспрямованості майбутнього вчителя до педагогічної діяльності, спрямованої на формування підприємливості молодших школярів вироблення в них потреби в опануванні необхідних для цього компетентностей. *Другу педагогічну умову* вбачаємо в інтенсифікації освітнього процесу підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через інтеграцію змісту навчальних дисциплін. При визначенні *третьої педагогічної умови* виходили з того, що рефлексія дозволяє студенту усвідомлювати й аналізувати власний професійний досвід і визначати ресурси для його вдосконалення, оцінити свої професійні здібності, співвіднести їх із цілями й очікуваними результатами професійної діяльності у ракурсі означеної проблеми.

Розроблено модель підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів як логічну конструкцію взаємопов'язаних блоків-підсистем, що унаочнюють процес професійної підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів як цілісного конструкту в освітньому середовищі педагогічного коледжу: *методологічно-цільового* (мета, завдання, методологічні підходи, принципи); *змістово-організаційного* (зміст, форми, методи досліджуваного феномена, педагогічні умови та етапи формування); *діагностико-результативного* (критерії, рівні та результат підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів) (рис. 1).

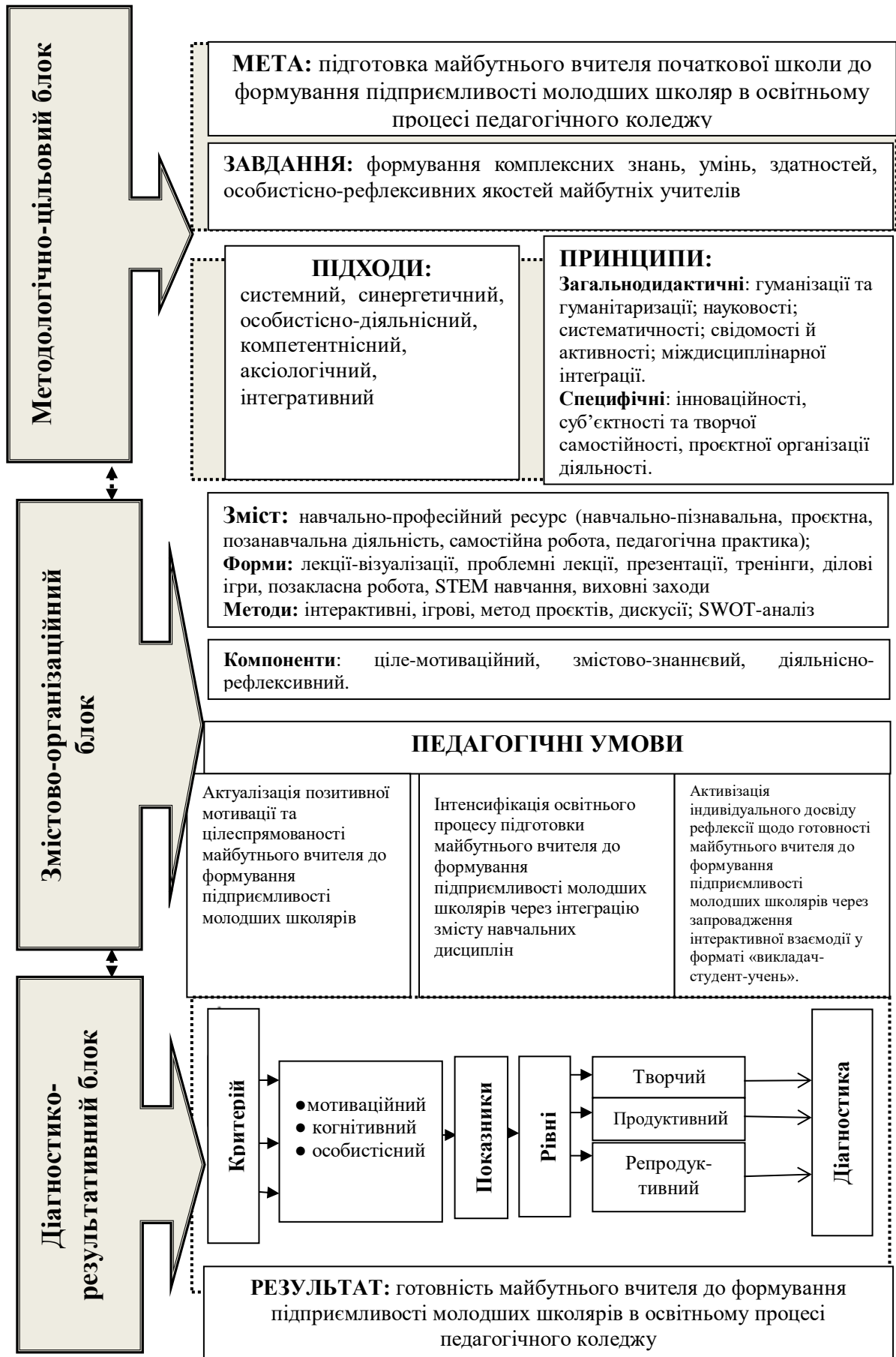

Рисунок 1. Модель підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу

У третьому розділі «Дослідницько-експериментальна робота з підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу» представлено програму і методику дослідницько-експериментальної роботи; визначено основні етапи, завдання, зміст і комплекс методів експериментального дослідження; узагальнено одержані результати.

Експериментальне дослідження проведено на базі ЗФПО: Івано-Франківського фахового коледжу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, Коломийського педагогічного фахового коледжу Івано-Франківської обласної ради, Володимир-Волинського педагогічного фахового коледжу імені А.Ю. Кримського, що передбачало чотири взаємопов'язані етапи педагогічного експерименту: організаційно-пошуковий, констатувальний, формувальний, узагальнювальний.

Організаційно-пошуковий етап (2016-2019 рр.) передбачав розроблення програми дослідницько-експериментальної роботи та інструментарію дослідження, аналіз науково-методичних джерел із порушеної проблеми.

На *констатувальному етапі* (2019-2020 рр.) з'ясовано стан підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу через анкетування студентів спеціальності 013 Початкова освіта, виявлено їхнє ставлення, розуміння змісту понять «підприємливість», «підприємницька компетентність», ролі підприємливості у професійній педагогічній діяльності, подано діагностику рівнів готовності студентів до формування підприємливості молодших школярів.

Загалом на етапі констатувального експерименту було залучено 483 респондентів. Результати констатувального зрізу щодо вихідних рівнів готовності майбутнього вчителя початкової школи до формування підприємливості молодших школярів засвідчили, що за мотиваційним критерієм 1,7 % студентів ЕГ і 1,8 % КГ мають творчий рівень сформованості досліджуваного феномена; когнітивний критерій – відповідно 1,4 % в ЕГ та КГ; особистісний критерій – 1,7 % в ЕГ й 1,3 % – КГ. Інші рівневі дані такі: мотиваційний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 63,9 %, КГ – 63,6 %; продуктивний рівень: ЕГ – 34,4 %, КГ – 34,6 %; когнітивний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 64,6 %, КГ – 65,0 %; продуктивний рівень: ЕГ – 34,0 %, КГ – 33,6 %; особистісний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 64,9 %, КГ – 65,0 %; продуктивний рівень: ЕГ – 33,3 %, КГ – 33,6 %. Статистично доведено, що домінантним у готовності майбутнього вчителя початкової школи до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу є репродуктивний рівень.

На третьому етапі – *формульованому* (2020-2022 рр.) – експериментального дослідження здійснено перевірку запропонованих педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.

Ефективність експериментальної моделі та педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів доведено на формульованому етапі педагогічного експерименту в освітньому процесі педагогічного коледжу на настановчо-орієнтаційному, пізнавально-збагачувальному, творчо-діяльнісному етапах.

Настановчо-орієнтаційний етап сприяв реалізації першої педагогічної умови – актуалізації позитивної мотивації та цілеспрямованості майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів. Змістовий ресурс експериментальної роботи, спрямованої на зацікавлення студентів, що опановують спеціальність 013 Початкова освіта, був реалізований у процесі викладання навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Основи педагогічної майстерності», «Педагогіка партнерства», «Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі» через доповнення тем лекційних і практичних занять матеріалом, що активізує внутрішні мотиви студентів, які спонукають до ініціативної діяльності, формування підприємницьких цінностей (свобода вибору, самореалізація, ощадливість, толерантність, чесність тощо).

На *пізнавально-збагачувальному етапі* здійснювалася реалізація другої педагогічної умови – інтенсифікація освітнього процесу підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через інтеграцію змісту навчальних дисциплін, де домінував розвиток змістово-знаннєвого компоненту/когнітивного критерію. Змістовий ресурс експериментальної роботи на цьому етапі – інтеграція дисциплін циклу загальної і професійної підготовки та вільного вибору студента відповідно до ОПП 013 Початкова освіта підготовки майбутнього вчителя початкової школи на засадах міждисциплінарності та особистісно орієнтованої педагогіки, що забезпечувало опанування знаннями з формування підприємливості молодших школярів через оволодіння сутністю понять «підприємливість», «підприємницька компетентність», розширювало можливості для засвоєння більшого обсягу економіко-правових, мовно-комунікативних знань, активного формування підприємницьких здатностей, методичних умінь і навичок та перенесення їх у професійно-практичну діяльність учителя початкової школи.

Творчо-діяльнісний етап був зорієнтований на реалізацію *третьої педагогічної умови* – активізація індивідуального досвіду рефлексії щодо готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через запровадження інтерактивної взаємодії у формі «викладач-студент-учень». У ході різних видів аудиторних і позааудиторних занять закріплювалося формування діялісно-рефлексивного

компонента/особистісного критерію готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу. Змістовий ресурс експериментальної роботи на цьому етапі – лекції, практичні заняття, самостійна робота, STEM навчання, позакласна робота, педагогічна практика, методи – інтерактивні заняття, SWOT-аналіз.

За результатами формувального етапу педагогічного експерименту підсумовано, що в експериментальній групі, порівняно з контрольною, виявлено суттєві позитивні зміни в показниках рівнів готовності студентів до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу

Групи	Етапи експерименту	Рівні готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів					
		Репродуктивний		Продуктивний		Творчий	
		Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
ЕГ (243)	Констатувальний	157	64,7	82	33,9	4	1,4
	Формувальний	53	22	129	53,3	61	24,7
КГ (240)	Констатувальний	155	64,5	81	33,9	4	1,8
	Формувальний	120	49,4	115	47,3	8	3,3

Отримані результати діагностики рівнів готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу засвідчують, що творчий рівень сформованості в КГ зріс лише на 1,5%, водночас в ЕГ – на 23,3%; кількість студентів, у котрих виявлено продуктивний рівень готовності до визначеного виду діяльності у КГ збільшилася на 13,4%, а в ЕГ – на 19,4%; репродуктивний рівень готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів у КГ знизився на 15,1%, а в ЕГ – на 42,7%. Вірогідність результатів проведеної експериментальної роботи й достовірність експериментальних даних визначено з використанням критерію Пірсона. Позитивна динаміка рівнів готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу засвідчує ефективність розробленої моделі та обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя початкової школи до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури, нормативно-правових документів досліджено стан проблеми підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості учнів у педагогічній теорії та практиці; уточнено сутність основних понять: «підприємливість», «формування підприємливості молодших школярів», «підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів», «готовність майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів». *Підприємливість характеризується як базова компетентність, здатність особи втілювати задуми в життя, що охоплює такі аспекти як креативність, потяг до інновацій і вміння ризикувати, а також здатність планувати заходи і реалізовувати їх.* Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в педагогічному коледжі розглядається як системний процес, що здійснюється у закладах вищої освіти і націлений на спеціально організоване засвоєння студентами теоретичних засад професійної підготовки на основі міждисциплінарної інтеграції знань (психолого-педагогічних, підприємницьких, методичних), умінь і практичних навичок, способів мислення, мотиваційних орієнтирів, підприємницьких якостей і морально-етичних цінностей, необхідних для організації та успішного впровадження професійної діяльності з формування підприємливості учнів початкової школи.

Встановлено, що результатом підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів є готовність до цієї діяльності як стійка особистісно-професійна характеристика, що ґрунтується на усвідомленій підприємницькій активності.

2. Схарактеризовано критеріально-рівневу структуру готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу. На підставі аналізу науково-педагогічної літератури виокремлено та схарактеризовано: компоненти (ціле-мотиваційний, змістово-знанневий, діяльнісно-рефлексивний); критерії (мотиваційний, когнітивний, особистісний), показники та рівні (репродуктивний, продуктивний, творчий) готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.

Ціле-мотиваційний компонент відображає ціннісне ставлення майбутнього вчителя початкової школи до підприємництва як суспільного явища, відображає міру його мотиваційних настанов, спонукань, спрямованості щодо набуття підприємницької компетентності, здійснення професійної діяльності, націленої на формування підприємливості молодших школярів. *Змістово-знанневий компонент* готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів акумулює сукупність знань (соціально-економічних, фінансових, юридичних) підприємницько-методичного спрямування, що включають знання про нормативно-правове регулювання

підприємництва, його економічних і правових засад у сучасному суспільстві, в умовах економіки знань, ринкових відносин; технологію організації й розвитку підприємницької педагогічної діяльності, передумови та принципи успішного ведення бізнесу та методично зорієнтованих, необхідних студентам для формування підприємливості учнів у рамках освітнього процесу педагогічного коледжу. *Діяльнісно-рефлексивний компонент* готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів охоплює сформовані здатності щодо планування, організації, проектування, контролювання продуктивної підприємницької професійно-педагогічної діяльності, генерування нових ідей, проєктів та ініціатив, втілення їх у життя, швидкого прийняття альтернативних рішень, аналітичні, проєктувальні, конструктивні, організаторські і комунікативні вміння, навички соціальної взаємодії, конструктивного ділового спілкування, підприємливості, творчості.

Результати констатувального зрізу щодо вихідних рівнів готовності майбутнього вчителя початкової школи до формування підприємливості молодших школярів засвідчили, що за мотиваційним критерієм 1,7 % студентів ЕГ і 1,8 % КГ мають творчий рівень сформованості досліджуваного феномена; когнітивний критерій – відповідно 1,4 % в ЕГ та КГ; особистісний критерій – 1,7 % в ЕГ й 1,3 % – КГ. Інші рівневі дані такі: мотиваційний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 63,9 %, КГ – 63,6 %; продуктивний рівень: ЕГ – 34,4 %, КГ – 34,6 %; когнітивний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 64,6 %, КГ – 65,0 %; продуктивний рівень: ЕГ – 34,0 %, КГ – 33,6 %; особистісний критерій – репродуктивний рівень: ЕГ – 64,9 %, КГ – 65,0 %; продуктивний рівень: ЕГ – 33,3 %, КГ – 33,6 %. Статистично доведено, що домінантним рівнем готовності майбутнього вчителя початкової школи до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу є репродуктивний рівень.

3. Розроблено модель підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу, яка постає як сукупність взаємопов'язаних блоків-підсистем, що унаочнюють перебіг процесу професійної підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів як цілісного конструкту в середовищі педагогічного коледжу: *методологічно-цільового* (мета, завдання, методологічні підходи, принципи); *змістово-організаційного* (зміст, форми, методи досліджуваного феномену, педагогічні умови та етапи формування); *діагностико-результативного* (критерії, рівні та результат підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів).

Методологічно-цільовий блок моделі відображає стратегічні орієнтири підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу. *Змістово-організаційний* блок моделі підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому

процесі педагогічного коледжу презентує педагогічні умови, етапність їх упровадження (настановчо-орієнтаційний, пізнавально-збагачувальний, творчо-діяльнісний), а також ресурс її забезпечення: зміст, форми й методи реалізації модельованого процесу. *Діагностико-результативний блок* моделі акумулює її структурні складові, що надають можливість цілісно дослідити ефективність модельованого процесу підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів.

4. Обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу: актуалізація позитивної мотивації та цілеспрямованості майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів; інтенсифікація освітнього процесу підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через інтеграцію змісту навчальних дисциплін; активізація індивідуального досвіду рефлексії щодо готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через запровадження інтерактивної взаємодії у форматі «викладач-студент-учень».

Унаслідок експериментальної перевірки педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу – за результатами формувального етапу педагогічного експерименту підсумовано, що творчий рівень готовності зафіксовано у 3,5% осіб КГ та 25% осіб ЕГ; продуктивний рівень сформованості досліджуваної якості – у 47,2% студентів КГ та 53,5% студентів ЕГ; репродуктивний рівень готовності – у 49,3% респондентів КГ та 21,5% респондентів ЕГ. Вірогідність результатів проведеної експериментальної роботи й достовірність експериментальних даних визначені з використанням непараметричного критерію Пірсона. Позитивна динаміка у розрізі констатувального та формувального етапів свідчить про експериментальне підтвердження результативності розробленої моделі та запроваджених педагогічних умов.

5. Підготовлено й упроваджено в освітню практику закладів фахової передвищої освіти навчально-методичне забезпечення з підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів, що презентовано навчально-методичним посібником «Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів»; збагаченим навчально-професійним ресурсом підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу через доповнення тем лекційних, практичних занять з курсу «Розвиток творчих здібностей молодших школярів»: «Креативність і підприємливість – провідні особистісні якості», «Підприємливість як вияв творчих здібностей молодших школярів»; навчально-методичними рекомендаціями для викладачів дисциплін професійної підготовки,

контекстний зміст яких сприяє готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми, відкриваючи можливості для вивчення питань формування підприємницької компетентності вчителя закладу загальної середньої освіти, викладача закладу вищої освіти з урахуванням тенденцій вітчизняної і зарубіжної освітньої політики.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Макарук О. Л. Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості учнів як наукова проблема. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 1 (115). 2022. С. 95–102.

2. Потапчук Т. В., Макарук О. Л. Деякі аспекти характеристики професійно-педагогічної підприємливості вчителя початкової школи. *Інноватика у вихованні: збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Рівненський держ. гуманіт. ун-т; упоряд.: О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 15, 2022. С. 95–101.*

3. Макарук О. Л. Формування в молодших школярів підприємливості в контексті вимог нової української школи. *Освітні обрії: науково-педагогічний журнал*, 1(54), 2022. С. 105–109.

4. Макарук О. Л. Структурно-компонентна характеристика готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя / за заг. ред. В. В. Бурназової. Ніжин: НДУ імені М. Гоголя, 1, 2022. С. 97–102.

5. Макарук О. Л. Педагогічний експеримент з підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів *Освітні обрії: науково-педагогічний журнал*. 2 (55). 2022. С. 37–40.

Статті у закордонних наукових виданнях

6. Potapchuk T., Makaruk O., Kravets N., & Annenkova N. Professional Self-Identification of Future Educators as a Form of Personal Growth. *Journal of History Culture and Art Research*, 9(2), 2020. P. 72–89. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v9i2.2576> (Web of Science).

7. Макарук О. Л. Інноваційний технологічний інструментарій підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів. «*KELM (Knowledge, Education, Law, Management, Nauka, Oświata, Pravo, Zarządzanie)*», 2(46), 2022. С. 23–27.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

8. Макарук О. Л. Сучасний стан підготовки майбутнього вчителя в освітньому процесі педагогічного коледжу до формування підприємливості в учнів початкових класів. *Освітня інноватика*. Українсько-польський збірник студентських наукових праць /за ред. проф. Будник О. Б.; Центр інноваційних освітніх технологій «PNU EcoSystem». Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2. 2020. С. 163–168.

9. Макарук О. Л. Модель підготовки майбутнього вчителя в освітньому процесі педагогічного коледжу до формування підприємливості молодших школярів. *Освітня інноватика*. Українсько-польський збірник студентських наукових праць /за заг. ред. проф. Будник О. Б., літ. ред. проф. Качак Т. Б.; Центр інноваційних освітніх технологій «PNU EcoSystem». Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 3. 2021. С. 143–147.

10. Макарук О. Л. Основні аспекти підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості учнів. *Професійний розвиток педагога*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (Рівне, 28 квітня 2022 р.). Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2022. С. 63–64.

11. Макарук О. Л. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів. *Доступність і неперервність освіти впродовж життя: зарубіжний досвід та національна практика*: збірник тез доповідей науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю (Івано-Франківськ, 17 травня 2022 р.). Івано-Франківськ, 2022. С. 92–94.

12. Макарук О. Л. Формування підприємливості у молодших школярів: форми та методи. *Виховання дітей та учнівської молоді в контексті сучасних соціокультурних викликів*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ-Біла Церква, 2 червня 2022 р.) / за ред. Л. В. Канішевської К. В. Плівачук. Біла Церква : КНЗ КОР «КОПОПК», 2022. С. 60–61.

13. Макарук О. Л. Вмотивованість майбутнього вчителя щодо формування підприємливості молодших школярів. *«Педагогічний поступ»*: матеріали II Всеукраїнського круглого столу (Луцьк, 2 червня 2022 р.) / За заг. ред. проф. Пріми Р. М. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2022. С. 48–50.

14. Макарук О. Л. Методи підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу. *Молодь і освіта в умовах викликів XXI століття*: українсько-польський збірник матеріалів Міжнародного круглого столу (Івано-Франківськ, 26 травня 2022 р.). Івано-Франківськ: Супрун В. П., 2022. С. 134–138.

Наукові праці, які додатково відображають результати дисертації

15. Макарук О. Л. *Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів: навчально-методичний посібник*. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М. 2021. 98 с.

АНОТАЦІЇ

Макарук О. Л. Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу. На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2023.

Дисертація присвячена питанням професійної підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.

На основі аналізу й узагальнення наукових досліджень обґрунтовано актуальність порушеної проблеми, окреслено термінологічний апарат дослідження; уточнено сутність основних понять дослідження: «підприємливість», «формування підприємливості молодших школярів», «підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів», «готовність майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів». Підприємливість характеризується як базова компетентність, здатність особи втілювати задуми в життя, що охоплює такі аспекти як креативність, потяг до інновацій і вміння ризикувати, а також здатність планувати заходи і реалізовувати їх. Під час формування підприємливості як базової компетентності молодші школярі вчать мислити нестандартно, креативно, задля розвитку власних унікальних, специфічних здібностей і вмінь, отримання досвіду, який у подальшому надихатиме їх на творчість, винахідливість та ініціативність. Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в педагогічному коледжі розглядається як системний процес, що здійснюється у закладах вищої педагогічної освіти і націлений на спеціально організоване засвоєння студентами теоретичних засад професійної підготовки на основі міждисциплінарної інтеграції знань (психолого-педагогічних, підприємницьких, методичних), умінь і практичних навичок, способів мислення, мотиваційних орієнтирів, підприємницьких якостей і морально-етичних цінностей, необхідних для організації та успішного впровадження професійної діяльності з формування підприємливості учнів початкової школи. Встановлено, що інтегративною ознакою підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів є готовність до цієї діяльності як стійка особистісно-професійна характеристика, що ґрунтується на усвідомленій підприємницькій активності і є результатом цієї підготовки.

Визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, особистісний), показники та рівні (репродуктивний, продуктивний, творчий) готовності майбутніх вчителів до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу. Розроблено модель, яка постає як сукупність взаємопов'язаних блоків-підсистем, що унаочнюють перебіг процесу професійної підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів як цілісного конструкту в середовищі педагогічного коледжу: методологічно-цільового (мета, завдання, методологічні підходи, принципи); змістово-організаційного (зміст, форми, методи досліджуваного феномену, педагогічні умови та етапи формування); діагностико-результативного (критерії, рівні та результат підготовки); виокремлено педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу (актуалізація позитивної мотивації та цілеспрямованості майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів, інтенсифікація освітнього процесу підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через інтеграцію змісту навчальних дисциплін, активізація індивідуального досвіду рефлексії щодо готовності майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів через запровадження інтерактивної взаємодії у форматі «викладач-студент-учень»); розроблено навчально-методичне забезпечення означеного процесу й експериментально перевірено його ефективність, що презентовано навчально-методичним посібником «Підготовка майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів»; збагаченим навчально-професійним ресурсом підготовки майбутнього вчителя до формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу через доповнення тем лекційних, практичних занять з курсу «Розвиток творчих здібностей молодших школярів»: «Креативність і підприємливість – провідні особистісні якості», «Підприємливість як вияв творчих здібностей молодших школярів», навчально-методичними рекомендаціями для викладачів дисциплін професійної підготовки, контекстний зміст яких спрямований на формування підприємливості молодших школярів в освітньому процесі педагогічного коледжу.

Ключові слова: професійна підготовка, готовність, майбутній учитель, молодший школяр, педагогічний коледж, навчально-методичне забезпечення, підприємливість, фінансова грамотність, підприємницька компетентність.

Makaruk O. L. The training of a future teacher to foster the entrepreneurial attitude of the primary school students in the educational process of the pedagogical college. Manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences on the specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. Vasyl Stefanyk

Precarpathian National University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Ivano-Frankivsk, 2023.

The dissertation is devoted to the issues of professional training of future teachers for the formation of entrepreneurship of younger schoolchildren in the educational process of the pedagogical college.

On the basis of the analysis and generalization of scientific research, the relevance of the raised problem is substantiated, the terminological apparatus of the research is outlined; the essence and content of key concepts: “entrepreneurship”, “formation of entrepreneurship of younger schoolchildren”, “preparation of the future teacher for the formation of entrepreneurship of younger schoolchildren”, “readiness of the future teacher for the formation of entrepreneurship of younger schoolchildren” were clarified.. Entrepreneurship is characterized as a basic competence, the ability of a person to bring ideas to life, which includes such aspects as creativity, drive for innovation and the ability to take risks, as well as the ability to plan activities and implement them. During the formation of entrepreneurship as a basic competence, younger schoolchildren learn to think outside the box, creatively in order to develop their own unique, specific abilities and skills, gain experience that will later inspire them to be creative, resourceful and proactive.

The preparation of the future teacher for the formation of entrepreneurship of junior high school students in the pedagogical college is considered as a systematic process carried out in institutions of higher pedagogical education and aimed at the specially organized assimilation by students of the theoretical foundations of professional training based on the interdisciplinary integration of knowledge (psychological-pedagogical, entrepreneurial, methodical), skills and practical skills, ways of thinking, motivational orientations, entrepreneurial qualities and moral and ethical values necessary for the organization and successful implementation of professional activities for the formation of entrepreneurship among elementary school students. It has been established that an integrative feature of the future teacher's preparation for the formation of entrepreneurship in younger schoolchildren is the readiness for this activity, interpreted as a stable personal and professional characteristic, which is based on conscious entrepreneurial activity and is the result of training.

The criteria (motivational, cognitive, personal), indicators and levels (reproductive, productive, creative) of future teachers' readiness to promote entrepreneurial spirit in the primary school students during the educational process at a pedagogical college have been defined. The model has been developed, which is a set of interrelated blocks-subsystems that demonstrate the process of professional training of future teachers for fostering the entrepreneurial attitude among the primary school students as a holistic entity under the pedagogical college environment: methodological and task-oriented (purpose, objectives, methodological approaches, principles); content-organizational (content, forms, methods, components of the phenomenon under study,

pedagogical terms and stages of formation); diagnostic and result (criteria, levels, and results of a would-be teacher training to promote entrepreneurial spirit in the primary school students).

The pedagogical terms of training a future teacher to promote entrepreneurial spirit in the primary school students through the educational process of a pedagogical college have been identified and justified (foregrounding of positive motivation and purposefulness of a would-be teacher to foster the entrepreneurial attitude among the primary school students; enhancing of the educational process of training the future teachers to promote entrepreneurial spirit in the primary school students through the content integration of course units; stepping up of the acquisition of first-hand experience of reflecting on the would-be teacher readiness to foster the entrepreneurial attitude in the primary school students through the introduction of interactive communication in the format “teacher-student-learner”). Learning and teaching support material for this process has been drafted, and its efficacy has been experimentally verified, which is covered in the textbook “Future Teachers’ Training to Promote Entrepreneurial Spirit in the Primary School Students”; an expanded educational and professional resource for future teachers’ training to foster the entrepreneurial attitude of primary school students during the educational process at a pedagogical college by incorporating the topics of lectures and practical classes in the course “Development of Creative Abilities of Primary School Students” in the field of research: “Creativity and Entrepreneurship as a Key Personal Traits”, “Entrepreneurship as a Manifestation of Primary School Students’ Creative Abilities”, learning and teaching recommendations for teachers of vocational training courses, the contextual content of which contributes to the future teachers’ readiness to promote entrepreneurial spirit in the primary school students during the educational process at a pedagogical college.

Key words: professional training, readiness, future teacher, junior high school student, pedagogical college, educational and methodological support, entrepreneurship, financial literacy, entrepreneurial competence.